

AAN DE SLAG MET SCHOOLAANWEZIGHEID

Hoe doe je dat als school?

Januari 2024

**Steunpunt
Passend Onderwijs**

Een initiatief van de PO-Raad en de VO-raad

INHOUDSOPGAVE

1.	Voorwoord	5
2.	Waarom werken aan aanwezigheid?	6
3.	Multi-Dimensional Multi-Tiered System of Support (MD-MTSS) raamwerk	8
4.	Succesfactoren voor implementatie van schoolaanwezigheidsbeleid	12
	4.1 Urgentiebesef	12
	4.2 Betrokkenheid op alle lagen van de school	15
	4.3 Schoolaanwezigheidsteam (SAT)	16
	4.4 Faciliteren	18
	4.5 Ondersteuningsstructuur in de school	20
5.	Data-geïnformeerd werken	22
	5.1 Data verzamelen	22
	5.2 Betrouwbaarheid en volledigheid	22
	5.3 Passend doel	23
	5.4 Registreren	24
	5.5 Analyseren van de data	24
	5.6 Interventies op niveau 1, 2 en 3	25
	5.7 Communicatie	29
6.	Aan de slag	30
7.	Bronvermelding	32
	Bijlage 1 Checklist 'Aan de slag met schoolaanwezigheid'	35
	Bijlage 2 Plan van Aanpak schoolaanwezigheidsteam (SAT)	43
	Bijlage 3 Voorbeeld van een diepere analyse	46

1. VOORWOORD

In maart 2023 verscheen vanuit het Steunpunt Passend Onderwijs de publicatie 'Van verzuim naar aanwezigheid' (Van Heukelom, 2023). Hierin staat op compacte wijze een overzicht van de zaken die binnen de ontwikkelgroep 'Werken aan aanwezigheid' aan de orde zijn gekomen. De lezer wordt geïnformeerd over het begrip schoolaanwezigheid, aangevuld met informatie uit (wetenschappelijke) literatuur. De internationale beweging naar meer preventief werken op basis van de focus op schoolaanwezigheid is door Nederland omarmd. Er is behoefte aan informatie over hoe je dat als school aanpakt.

Omdenken van verzuim naar schoolaanwezigheid vraagt tijd en energie. Om scholen hierbij te helpen bevat deze publicatie een overzicht van aandachtspunten die belangrijk, c.q. voorwaardelijk, zijn om met schoolaanwezigheid aan de slag te gaan. De publicatie geeft antwoorden op vragen als:

Waarom is werken aan aanwezigheid belangrijk? Wat zijn succesfactoren voor de implementatie? Waar moet ik op letten en wat moet ik kunnen om data-geïnformeerd te werken?

De publicatie met bijbehorende checklist geeft inzicht in waar je nu staat als school, wat op orde is en wat nog aandacht heeft. Ook beschik je na het lezen over handvatten om gestructureerd op jouw school met jouw populatie met schoolaanwezigheid aan de slag te gaan!

Ik wens je veel inspiratie toe!

Irma de Wit

Projectleider Steunpunt Passend Onderwijs

2. WAAROM WERKEN AAN AANWEZIGHEID

“Ik heb in principe bereikt wat ik zo graag wilde: ik kan leven van mijn creativiteit, ik heb geen schulden en binnen mijn vak wordt zelden gevraagd naar mijn diploma. En toch. Dat schuren blijft. Het voelt onaf. Misschien zelfs zwak. Alsof ik mij ergens onderuit heb gewurmd. Ik zie het in ieder geval niet als een prestatie, die carrière zonder opleiding. Wat ik als tiener niet besepte was dat ik dat diploma misschien vooral nodig zou hebben voor mezelf; voor mijn gemoedsrust. Als een overgang naar volwassenheid, die eerste belangrijke mijlpaal.”

Dit zegt Sofie Rozendaal (2023) over zichzelf **in haar terugblik** op de tijd dat zij stopte met school, zonder diploma. Tegenwoordig is zij succesvol journalist. Voor haar werk maakte zij een portret over de gevolgen van voortijdig schoolverlaten. Ze merkte dat het effect van je school niet afmaken ver reikt en vaak doorwerkt in de rest van je leven.

“Het is enorm belangrijk om zo vroeg mogelijk te signaleren dat het op school niet goed gaat met een leerling. Wanneer een leerling aangeeft dat dingen niet goed lopen is het cruciaal om daar écht naar te luisteren. Vaak kun je dan nog met relatief eenvoudige maatregelen voorkomen dat een leerling vast loopt op school.” Aldus Joël Smidt namens **Adviesraad EigenWijsheid**. Joël heeft een lichamelijke beperking en maakt in het dagelijks leven onder andere gebruik van een rollator, rolstoel en handbike. Tijdens zijn middelbare schoolloopbaan kwam hij uiteindelijk thuis

te zitten en haalde hij zijn diploma noodgedwongen via staatsexamens.

“Bij mij begon het allemaal met het ontbreken van een digitaal boekenpakket en een kluisje op juiste hoogte, op een toegankelijke plek binnen de school. Er waren hier afspraken over gemaakt, maar de school kwam die niet na. Relatief eenvoudige oplossingen die erger hadden kunnen voorkomen.”

Samen met vier andere jongeren, die ook langdurig thuis hebben gezeten, richtte Joël Adviesraad EigenWijsheid op. Doel van de adviesraadleden is te voorkomen wat hen zelf is overkomen. “Ik ondervind nog dagelijks de gevolgen van het buitengesloten worden door het onderwijs. Mijn strijd voor onderwijs heeft mij veel tijd en energie gekost. Ik wil dolgraag de overstap maken naar een vervolgstudie, maar door de noodgedwongen strijd voor onderwijs, met alle gevolgen van dien, is het zoeken naar de juiste energiebalans en daarin bepalen wat je nodig hebt en waar je je energie aan wil uitgeven.”

Focus op verzuim en ‘de thuiszitter’

In 2016 werd het **Thuiszitterspact** ondertekend door de PO-Raad, VO-raad, ministeries van OCW, VWS en Justitie en Veiligheid en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG). Doel was om in 2020 geen enkel kind meer thuis zonder passend onderwijs- en/of zorgaanbod te hebben. Ingrado, Nederlands Centrum Jeugdgezondheid (NCJ), Nederlands Jeugdinstituut (NJI), Gedragswerk en Steunpunt Passend Onderwijs

dachten en ontwikkelden mee. Veel samenwerkingsverbanden committeerden zich aan de doelstelling. De focus van het Thuiszitterspact was 'de thuiszitter'.

Hoewel het onderwerp thuiszitters de afgelopen jaren prominent op de politieke agenda stond, lukte het niet om de ambitie van het thuiszitterspact waar te maken. Als gevolg hiervan kondigde minister Wiersma in zijn [kamerbrief](#) over de verzuimcijfers van 2021-2022 een nieuwe verzuimaanpak aan. In juli 2022 volgde een [kamerbrief](#) met de uitleg over deze verzuimaanpak. Hierin is te lezen dat het beleid zich meer gaat richten op het voorkomen van verzuim.

Van verzuim naar aanwezigheid

Het ministerie van OCW stelt een verzuimaanpak voor die is gebaseerd op een wetenschappelijk onderbouwde aanwezigheidsvisie die in de Verenigde Staten ontwikkeld is. Chris Kearney en Patricia Graczyk (2014) ontwierpen een raamwerk waarbij de focus ligt op de aanwezigheid van leerlingen, in plaats van dat er gekeken wordt naar welke leerlingen afwezig zijn. De focus verschuift hiermee van verzuim naar aanwezigheid. En dat niet alleen, het raamwerk richt zich met een schoolbrede aanpak op alle leerlingen en niet alleen de leerlingen waar zorgen over zijn. De kern van het raamwerk is het zo vroeg mogelijk signaleren, waarmee langdurig verzuim wordt voorkomen.

Het raamwerk is in 2020 doorontwikkeld tot het Multi-Dimensional Multi-Tiered System of Support (MD-MTSS) raamwerk en blijkt succesvol. Scholen die het MD-MTSS raamwerk implementeerden zagen hun verzuimcijfers dalen (Graczyk, 2022, 15:13).

3. MULTI-DIMENSIONAL MULTI-TIERED SYSTEM OF SUPPORT (MD-MTSS) RAAMWERK

Het Multi-Dimensional Multi-Tiered System of Support (MD-MTSS) biedt een raamwerk dat grip biedt op het aanwezigheidsdenken en -handelen en ruimte geeft om door te bouwen op dat wat er al in een school of regio gebeurt.

Het MD-MTSS raamwerk kent een aantal leidende principes (Van Heukelom, 2023):

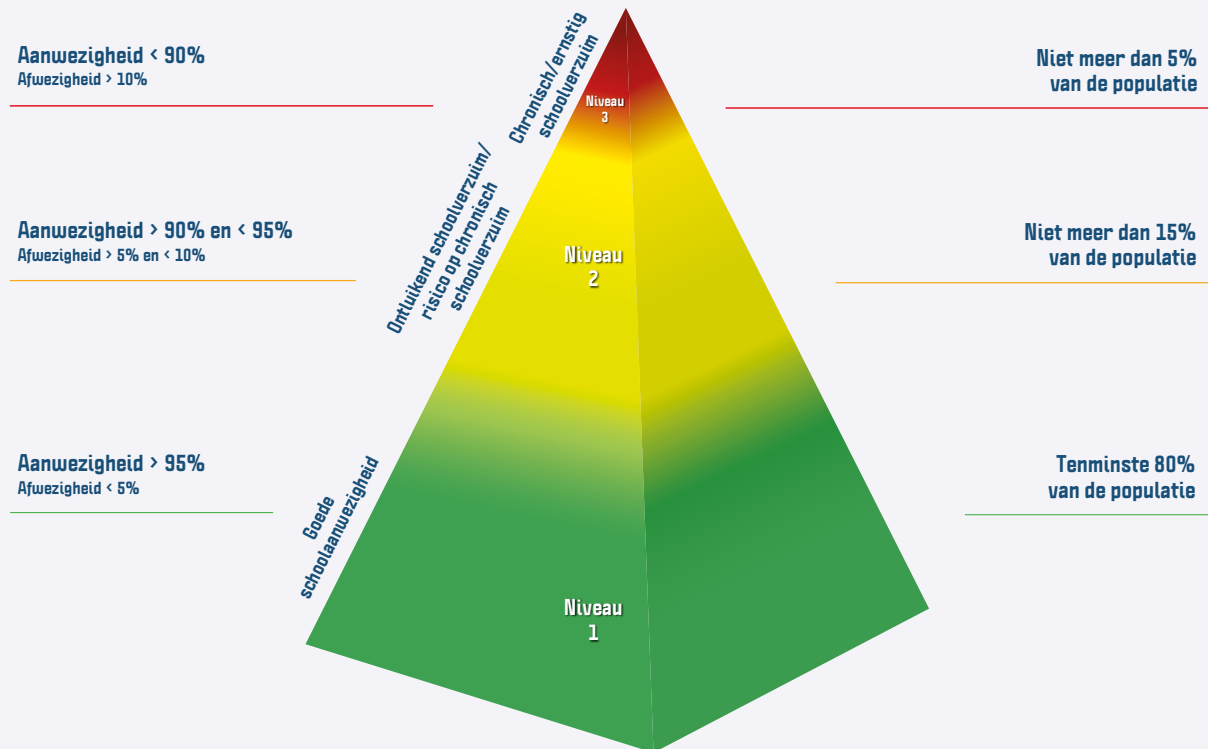
- Ondersteuning op basis van de behoeften van alle kinderen;
- Gericht op het hele systeem en niet alleen op individuele kinderen;
- Gericht op preventie in plaats van wachten tot het mis gaat;
- Teambenadering: data-gestuurd en probleemoplossend;
- Gebruik makend van evidence-based interventies.

Het MD-MTSS raamwerk gaat niet alleen over individuele leerlingen, maar ook over trends die gezien worden bij groepen leerlingen. Het raamwerk helpt op school-, omgevings-, systeem- en leerlingniveau factoren te identificeren die aanwezigheid bevorderen of belemmeren. De gelaagdheid in het raamwerk en analyse van de aanwezigheidsdata stimuleert vroegtijdige signalering. Zo kan al in een vroeg stadium worden gekeken of ondersteuning nodig is, en zo ja, wat passend is bij de ondersteuningsbehoeften van de leerling en de gesignaleerde oorzaken van de afwezigheid.

MD-MTSS raamwerk (Graczyk, 2022)

Streefdoelen
(=percentage van de populatie
dat binnen dit niveau valt)

A M

Schoolbrede aanpak

Met een focus op aanwezigheid signaleer je zo vroeg mogelijk verzuim, om in deze fase, met passende interventies langdurig verzuim te voorkomen. Je richt je hierbij met een schoolbrede aanpak op alle leerlingen. Dus niet alleen de leerlingen waar zorgen over zijn.

Deze schoolbrede aanpak – *'whole school approach'* – is een integrale aanpak. Door middel van een brede combinatie van initiatieven, acties en maatregelen wordt een kwalitatief goede schoolomgeving gecreëerd. Interventies zijn niet gericht op het blussen van individuele brandjes, maar maken onderdeel uit van een breed gedragen schoolbeleid. De activiteiten en interventies vinden plaats op meerdere niveaus, in en om de school. Zij worden niet los van elkaar ingezet, maar versterken elkaar juist. Belanghebbenden, zoals bijvoorbeeld ouders/verzorgers, leraren, zorg- en ondersteuningspartners en beleidsmakers worden door de school optimaal bij het proces betrokken (Van den Essenburg, 2022).

Door het inzetten van het MD-MTSS raamwerk ontstaat samenhang in interventies die vaak al los van elkaar plaatsvinden in school. Denk hierbij aan programma's gericht op welbevinden, pestprotocollen, sociale veiligheid, mentorgesprekken, huiswerkbegeleiding, et cetera.

Meer weten?

- Wil je meer weten over het MD-MTSS raamwerk? Bekijk dan eens [de masterclass](#) van Patricia Graczyk.
- De publicatie [Schoolverzuim aanpakken; Een wetenschappelijke onderbouwing](#)
- De webpagina van het NJi [Schoolaanwezigheid van leerlingen stimuleren](#)
- De webpagina van het NJi [Aanwezigheid vanuit school stimuleren](#)
- Leestip: [Managing school absenteeism at multiple tiers. Christopher A. Kearney](#)

4. SUCCESFACTOREN VOOR IMPLEMENTATIE VAN SCHOOLAANWEZIGHEIDSBELEID

Denken in schoolaanwezigheid en daarnaar handelen is geen quick-fix. Dit vraagt om structurele inzet van het gehele schoolteam. Ervaring leert dat het gemiddeld drie jaar duurt om alles goed te borgen en implementeren. Dit hoofdstuk bevat handvatten hoe je schoolaanwezigheidsbeleid in de school implementeert. Het MD-MTSS raamwerk is een ondersteunende basis om dit op een gestructureerde en evidence-based manier te doen.

4.1 Urgentiebesef

De ommezwaai naar het denken in schoolaanwezigheid start meestal vanuit een enthousiaste, gepassioneerde verzuimcoördinator, ondersteuningscoördinator of schoolleider. Dé grote uitdaging binnen dit traject is het meekrijgen van een hele school en gaat dus over culturomslag.

- Geef aan waarom de focus op aanwezigheid belangrijk is en wat het betrokkenen oplevert. Jongeren die in één schooljaar frequent (10% of meer afwezig) niet naar school gaan hebben dertien keer meer kans, ook in het volgende schooljaar, afwezig te zijn. Jongeren die in de eerste maand van het schooljaar regelmatig afwezig zijn, hebben zeven keer meer kans om de rest van het schooljaar afwezig te zijn (Twentse Belofte, 2023, p.7).
- Zorg dat alle professionals in de school, ouders en leerlingen bekend zijn met de preventieve werking van schoolaanwezigheid en dat je hiermee langdurige schooluitval wilt voorkomen.

Maak gebruik van de toolbox van project Buitenkans

Project Buitenkans startte in 2021 op vier scholen in Den Haag. Doel: het bevorderen van gelijke onderwijskansen door te werken aan aanwezigheid en welbevinden op school. De huidige aanpak van verzuim is geanalyseerd en verbeteringen zijn geïmplementeerd. Eén van de conclusies van het project is dat het werken aan aanwezigheid en welbevinden alleen vruchten afwerpt wanneer er gestructureerd aan wordt gewerkt. Het moet een integraal onderdeel zijn van de totale aanpak op school, zowel in beleid, werkwijze als communicatie. Op die manier wordt het verschil gemaakt. Leerlingen zijn meer aanwezig, wanneer zij zich goed voelen en meer plezier hebben in wat zij doen.

TIPS

- Maak gebruik van onderstaande tabel. Het is een eye-opener en leidt tot een veranderde focus bij leraren die 'blij zijn wanneer de leerling er is.' Maak wel duidelijk dat het een middel is om zorgen over afwezigheid van een leerling bespreekbaar te maken. Het is een opening voor het gesprek waarin je onderzoekt wat de ondersteuningsbehoeften van de leerling zijn en wat de school daarin kan betekenen. Voor de school is het een eye-opener om zich te realiseren wat de impact van een schorsing of verwijdering kan zijn.

Leerling mist	Per week	Per jaar	Na dertien jaar onderwijs is dat
10 minuten per dag	50 minuten per week	1,5 week per jaar	bijna een half jaar
20 minuten per dag	1 uur en 40 minuten	2,5 week per jaar	bijna 1 jaar
30 minuten per dag	Halve dag per week	4 weken per jaar	bijna 1,5 jaar
1 uur per dag	1 dag per week	8 weken per jaar	meer dan 2,5 jaar

Bron: attendanceworks.org

- Begin klein, ga uit van een olievlekwerking. Begin de implementatie met een afdeling (of bouw) en bouw dit in de loop der jaren op. Vier successen en deel dit binnen de hele school.
- Schakel een communicatiemedewerker in en verspreidt de stappen en resultaten via nieuwsbrieven of informatie op de website. Een mooi voorbeeld hiervan is [de Twentse Belofte](#).

Een goed voorbeeld hiervan is Het Noordik, locatie Vroomshop. Deze school voor voortgezet onderwijs in Twente geeft [op hun website](#) volop aandacht aan schoolaanwezigheid. Een mooie manier om je schoolbeleid neer te zetten en uit te dragen.

4.2 Betrokkenheid op alle lagen van de school

Een schoolbrede aanpak betekent dat alle medewerkers op een school betrokken zijn bij het proces.

Schoolaanwezigheid is opgenomen in het beleid en de visie van de school. Iedereen weet waarom de aandacht voor schoolaanwezigheid belangrijk en noodzakelijk is en wat de gevolgen van vroegtijdig schoolverlaten of thuiszitten zijn. Iedereen weet en beseft wat hij/zij voor een leerling kan betekenen en hoe je het verschil kunt maken.

Meer inspiratie vind je in de [publicatie 'Kopzorgen'](#), een uitgave van Gemeente Den Haag, SWV ZHW, Stichting Centrum 16 • 22 en Project Buitenkans.

TIPS

- Praat niet vanuit controle, maar vanuit zorg;
- Werk oplossingsgericht: ga samen met ouders en leerling op zoek naar de oplossing die het best past.

Luca gaat dit schooljaar voor het eerst naar de basisschool. Vol enthousiasme start hij in september, maar na twee weken geven ouders aan dat Luca steeds minder zin krijgt in school. Noch de ouders, noch de leraar komen erachter wat er speelt. Een oplettende overblijffouder ontdekt dat Luca niet blij is met het plaatje dat bij zijn kapstok is geplakt, zodat Luca weet waar hij zijn jas op moet hangen. De leraar gaat met Luca in gesprek en laat hem zelf een nieuw plaatje uitkiezen. Luca voelde zich hierdoor gezien en gehoord en zijn aanwezigheid neemt weer toe.

Yara heeft scoliose. Hierdoor is ze snel vermoeid en heeft ze moeite met het tillen van haar boeken. De teamleider faciliteert elk schooljaar de bestelling van een extra boekenpakket, waardoor Yara haar boeken niet naar huis hoeft te sjouwen. De conciërge regelt dat Yara een kluisje op ooghoogte krijgt, dichtbij de klaslokalen. Zo wordt voorkomen dat het verplaatsen van haar boeken Yara extra energie kost, waardoor zij meer aanwezig op school kan zijn.

In beide voorbeelden voelen alle medewerkers in de school zich verantwoordelijk voor de aanwezigheid van leerlingen op hun school. Iedereen zet zich in en beseft dat zijn/haar inzet bijdraagt aan het aanwezig zijn van leerlingen op school.

4.3 Schoolaanwezigheidsteam (SAT)

De implementatie van schoolaanwezigheidsbeleid vraagt om een structurele aanpak, die goed wordt gemonitord. Veel scholen richten daarvoor een speciaal schoolaanwezigheidsteam (SAT) in. Het SAT vergadert met vaste frequentie (wenselijk is minimaal één keer per maand) ten behoeve van monitoring en methodische analyse van de schoolaanwezigheid. Ook heeft het SAT een belangrijke rol bij het creëren van het hierboven beschreven urgentiebesef binnen de school. Het SAT werkt aan goede samenwerking met leerlingen, ouders en netwerkpartners.

Implementatie SAT

Bedenk bij de implementatie goed hoe een ideaal SAT voor jouw school eruit ziet. Wat is hierbij nodig? Hoe past dit binnen de ondersteuningsstructuur van de school? Op welke wijze wil je samenwerken met je netwerkpartners? Op welke wijze zorgen de leden ervoor dat zij beschikken over de meest recente kennis t.a.v. schoolaanwezigheid?

Samenstelling SAT

De samenstelling van het SAT is afhankelijk van de organisatie, grootte en populatie van de school en werkt vanuit de volgende kennis en expertise. Naast ondergenoemde functionarissen is het ook van meerwaarde om enthousiaste leraren aan het SAT toe te voegen. Zij kunnen de verbinding naar het lerarenteam leggen.

Kennis en expertise

Type schoolfunctionarissen

(dit zijn voorbeelden en is afhankelijk van soort en grootte van de school)

Kennis van de functie van gedrag	Gedragswetenschapper, schoolpsycholoog
Expertise in begeleiding van schoolontwikkelingsprocessen	Bouwcoördinator, teamleider, directeur
Kennis van patronen in aanwezigheidsdata	Bouwcoördinator, teamleider, directeur, beleidsmedewerker kwaliteit
Kennis van de gang van zaken in de school m.b.t. verschillende afdelingen	Bouwcoördinator, teamleider, intern begeleider, ondersteuningscoördinator
Kennis over verzamelen en analyseren van data	ICT-medewerker
Kennis over de administratie van het verzuim	Verzuimmedewerker

Inzet netwerkpartners

Bij toenemend verzuim kunnen ook andere netwerkpartners betrokken worden. Denk aan een jeugdarts/jeugdverpleegkundige, jeugd- en gezinscoach en leerplichtambtenaar. De Twentse Belofte heeft een methode ontwikkeld om in drie sessies te bepalen welke netwerkpartners van belang zijn om schoolbreed, maar ook op individueel kindniveau, mee te kijken in wat er nodig is qua inzet t.a.v. schoolaanwezigheid.

Sommige scholen voegen een jongerenwerker aan hun team toe. Dit zijn medewerkers die één of meerdere dagdelen in de school rond lopen en snel en preventief ingezet kunnen worden. Een mooi voorbeeld hiervan is het Jeugdhulp op school project (JOS) in Noord Kennemerland.

Kennisnetwerk schoolaanwezigheid

Elk lid van het SAT bouwt expertise op over schoolaanwezigheid. Dit kan bijvoorbeeld door informatie te lezen, workshops te volgen en/of congressen te bezoeken. In Nederland bestaat het Kennisnetwerk schoolaanwezigheid (KNSA). In de stuurgroep zitten leden die verbonden zijn aan het Steunpunt Passend Onderwijs, de VO-raad, het NJi, Ingrado, de Twentse Belofte en een hulpverlenings instantie. Het KNSA komt drie keer per jaar bij elkaar. Iedereen die wil leren met en van elkaar is welkom bij het KNSA. Hierbij gaat het om verbinding tussen wetenschap en praktijk.

Het kennisnetwerk staat dan ook in verbinding met The International Network for School Attendance (INSA). Op hun website is een schat aan wetenschappelijk onderzoek op internationaal niveau te vinden.

4.4 Faciliteren

De implementatie van een schoolaanwezigheidsbeleid vraagt tijd en aandacht van leraren en het SAT om nieuwe vaardigheden eigen te maken, plannen te bedenken en uit te voeren. Bedenk van tevoren wat de betrokkenen nodig hebben aan tijd en vaardigheden en hoe de monitoring plaats vindt. Vraag de directie om hierin te investeren.

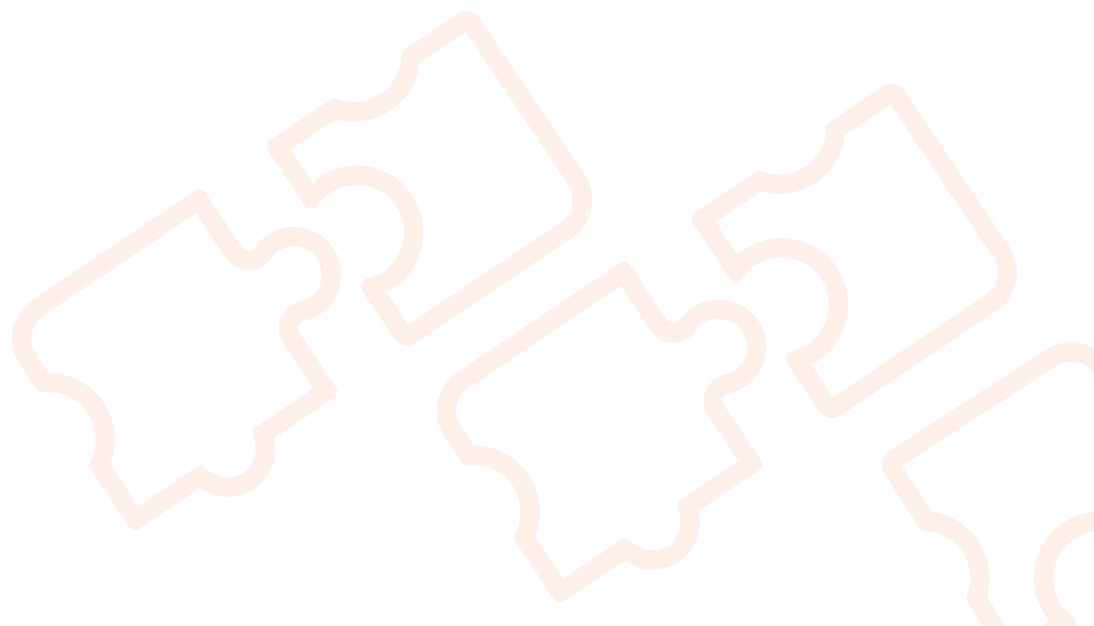
Coach

Een coach, gespecialiseerd in procesbegeleiding en met kennis van het gedachtegoed van het MD-MTSS raamwerk, kan het SAT van de school ondersteunen om de theorie op maat in de praktijk te brengen. De coach beweegt mee op de ontwikkeling van de school, rekening houdend met de context, structuur en cultuur van de school. Bij de start helpt de coach bij het in kaart brengen van de beginsituatie en het formuleren van doelen. Erna fungeert de coach als 'critical friend' voor het team en behoudt de helikopter view om tijdens het proces de vooropgestelde doelen en de kaders in de gaten te houden.

De onafhankelijke rol die de coach vervult maakt dat de coach vaak scherper is op het zien van groei en ontwikkeling. Afspraken met de coach halen je ook uit de waan van de dag, waardoor er eerder keuzes gemaakt worden die gebaseerd zijn op duurzame ontwikkeling i.p.v. op urgentie. Wanneer een coach op meerdere scholen actief is, vindt vaak kruisbestuiving plaats. Successen en leermomenten van andere scholen werken motiverend.

Gespreksvaardigheden

Beginnend verzuim uit zich vaak in afwezigheid door ziekte. Elke werknemer in de school beschikt over vaardigheden om ouders en leerlingen op de juiste wijze te benaderen. De cursus 'Verzuimgesprekken voeren' vanuit de methodiek MAZL is hierbij een steun in de rug.

"Bezie de ander vanuit zijn eigen verhaal. En echt het zijne... niet vanuit jouw blik!" Een uitspraak van Linda Gerits die in [haar blog](#) omschrijft hoe de mentor van haar zieke zoon het verschil maakte.

Wat dat betekent, illustreerde de nieuwe mentor van mijn zoon (die we dinsdag pas voor het eerst hebben ontmoet). Woensdagavond stuurde ze mij een berichtje om te vragen hoe het de rest van de dag was gegaan. Ik antwoordde: 'Best oké, maar hij ligt al de hele dag total loss op de bank.' Hierop schreef ze dat ze dan goed gezien had dat hij het laatste uur 'eruit had moeten persen' en dat ze haar collega's zou mailen dat 'hij dan wat ongeïnteresseerd overkomt maar dat dit toch echt vermoeidheid is.' Ik geloof niet dat ik hier nog iets aan hoef toe te voegen!

Dit voorbeeld illustreert hoe een relatief kleine actie van een mentor van grote betekenis is voor leerling en ouder. Erkenning en gezien worden is waar het om draait. Dit begint in de schoolse situatie altijd bij de leraar voor de klas en is daarom een essentieel onderdeel om de ommekeer in het denken van verzuim naar schoolaanwezigheid te bevorderen.

4.5 Ondersteuningsstructuur in de school

De MD-MTSS piramide is een raamwerk om zowel schoolbreed als op leerlingniveau interventies in te zetten die gericht zijn op het zo snel mogelijk handelen op de eerste signalen van verzuim. Universele preventie en een goede basis(ondersteuning) vormen het fundament van het piramide-raamwerk.

Bij de implementatie van schoolaanwezigheidsbeleid is het van belang de ondersteuningsstructuur binnen de school goed in kaart te brengen. Hoe werkt deze structuur? Wordt er snel en adequaat gesignaleerd, gehandeld en opgeschaald? Werk je handelingsgericht? De Scan Passend Onderwijs is een goed hulpmiddel om hier een beeld van te krijgen.

5. DATA-GEÏNFORMEERD WERKEN

Data-geïnfomeerd werken stelt scholen in staat inzicht te krijgen in de aanwezigheid van hun leerlingpopulatie. Een piramide volgens het MD-MTSS raamwerk ontstaat. De verhoudingen tussen verschillende niveaus van schoolaanwezigheid worden zichtbaar. Nu kunnen schoolbrede doelen geformuleerd worden en is de basis gelegd voor gerichte interventies. Bijlage 1 bevat een checklist met aandachtspunten voor data-geïnfomeerd werken. In dit hoofdstuk werken we dit onderwerp verder uit met praktische tips en tools.

5.1 Data verzamelen

Scholen werken met een digitaal leerlingvolgsysteem. Hieruit kunnen managementrapportages worden gehaald, die zeer bruikbaar zijn om data mee te analyseren. Verken de mogelijkheden en onderzoek hoe het SAT aan deze gegevens kan komen. Bedenk welke informatiebronnen over aanwezigheid de school nog meer tot zijn beschikking heeft. Denk daarbij niet alleen aan kwantitatieve, maar ook aan kwalitatieve gegevens en input via netwerkpartners.

TIPS

- De Marktscan Data-analyse Tooling van Kennisnet geeft inzicht welke instrumenten je wanneer kunt inzetten.
- Het data-overzicht van de Twentse Belofte biedt een overzicht aan welke data je kunt denken.
- Wanneer je met kwalitatieve gegevens aan de slag wilt is Preventiematrix van het NJi de moeite waard om te bekijken.

5.2 Betrouwbaarheid en volledigheid

Door te werken met verschillende categorieën en definities kan data vervuild raken. Eenduidige verzuimregistratie is de basis voor een zuivere meting. Werken we allemaal met dezelfde definities? Controleer of alle leerlingen in beeld zijn. Dus ook de leerlingen die stage lopen of in nieuwkomersklassen zitten.

TIPS

- In de handreiking aanwezigheidsregistratie van Ingrado worden hiervoor suggesties gedaan.
- In het protocol schoolaanwezigheid van samenwerkingsverband Noord Kennemerland VO is een voorbeeld te vinden van de afspraken die op regionaal niveau zijn gemaakt t.a.v. de registratie.

5.3 Passend doel

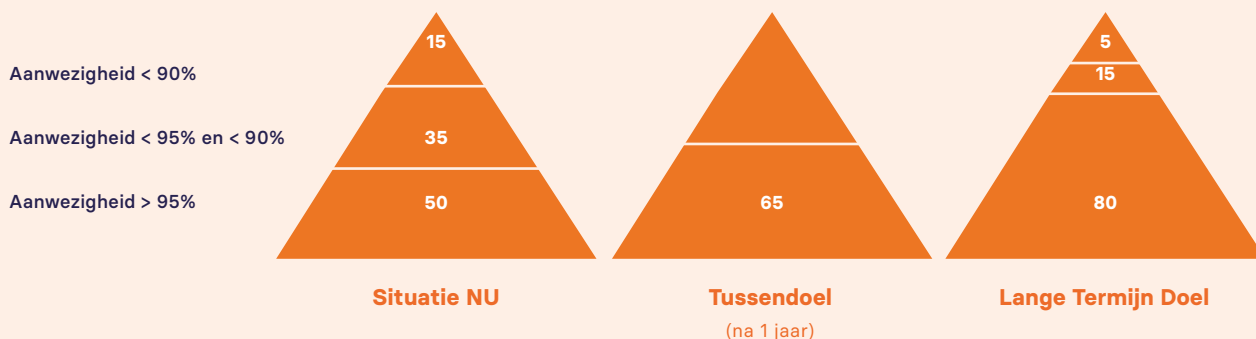
Het SAT weet waarom zij data verzamelen en er wordt niet meer data verzameld dan nodig is. De doelen van het schooljaar kan het SAT vervolgens in een Plan van Aanpak formuleren (zie bijlage 2).

Houd in gedachte dat de percentages van leerlingen die in elk niveau vallen, langetermijndoelen zijn. Het MD-MTSS raamwerk gaat er vanuit dat je interventies op niveau 1 voldoende zijn voor 80% van je leerlingpopulatie. De interventies van niveau 2 zijn nodig voor 15% van je populatie en de interventies op niveau 3 zijn nodig voor 5% van je populatie. Wanneer scholen starten met het in kaart brengen van hun piramide blijkt vaak dat de 'ideale piramide' met de percentages van 80-15-5 % nog niet in zicht is.

Soms is het ook nodig om eerst randvoorwaardelijk bezig zijn, voordat je met de daadwerkelijke cijfers en piramide aan de slag gaat. Rollen en taken zijn nog niet duidelijk, het SAT is nog onvoldoende gefaciliteerd of de data zijn vervuild. Neem de tijd om dit te regelen.

Vanuit de opstartfase kan het ook enige tijd duren om de ideale piramide met de juiste percentages te bereiken. Dat is niet erg! Het is belangrijk dat de jaarlijkse doelen ambitieus, maar vooral realistisch zijn. Vier de momenten waarop (tussen)doelen worden bereikt. Stel ze bij en ga daarna weer een stap verder.

Een school heeft een leerlingpopulatie waarbij 50% van de leerlingen voldoet aan de criteria van niveau 1. Het schoolaanwezigheidsteam (SAT) (h)erkent dat er sprake is van hiaten op niveau 1 en besluit zich te concentreren op schoolbrede interventies om de aanwezigheidscultuur te versterken. Hun eerste jaarlijkse doel is om het percentage leerlingen dat regelmatig naar school gaat met 15% te verhogen. Met andere woorden, hun eerste jaardoel is om tenminste 65% van hun leerlingen regelmatig naar school te laten gaan. Hiermee richt het SAT zich op het inzetten van interventies op niveau 1.

5.4 Registreren

Maak afspraken over de registratie. Wie registreert de gegevens? Wanneer? Wie brengt de gegevens bijeen? Denk goed na over de rol van de verzuimcoördinator. Wat moet hij/zij kunnen en kennen? Bijna elke school in Nederland vult deze rol weer anders in. Wees dus alert op dit soort vraagstukken bij de samenstelling van je SAT.

5.5 Analyseren van de data

Wanneer je beschikt over betrouwbare en volledige informatie ga je de data analyseren. Allereerst bepaal je hoeveel procent van je leerlingen binnen niveau 1, 2 of 3 vallen. Zie de afbeelding van het MD-MTSS raamwerk op pagina 9.

Na de algemene analyse ga je op zoek naar patronen in de gelaagde aanwezigheidsgegevens. Kijk zonder oordeel naar je data. Wat valt op? Zijn er jaarlagen of groepen leerlingen die meer of minder aanwezig zijn? Door een focus op cohorten of groepen leerlingen identificeer je de noodzaak voor interventies op school- of groepsniveau die schoolaanwezigheid bevorderen.

TIPS OM OP VERSCHILLENDE MANIEREN TE ANALYSEREN

- Suggesties voor een diepere analyse:
 - Analyseer de aanwezigheidsgegevens per schooljaar;
 - Analyseer de aanwezigheidsgegevens per bouw (po), leerniveau, klas, vakcluster of vak;
 - Analyseer de aanwezigheidsgegevens op dagen van de week of maanden in het schooljaar;
 - Analyseer je aanwezigheidsgegevens op typologie (schoolweigering, spijbelen, fysiek ziek, schoolonthouding, schooluitsluiting) wanneer deze informatie beschikbaar is (Heyne et al., 2019). In bijlage 3 is een voorbeeld van de aanzet tot een diepere analyse opgenomen.
- Bekijk de infographic 'In 5 stappen van data naar plan'.
- De publicatie 'Grip op geoorloofd verzuim' (beschrijft het onderzoek naar geoorloofd en ongeoorloofd verzuim op alle scholen in samenwerkingsverband Zuid Kennemerland. Hun data-analyse aan de hand van het MD-MTSS raamwerk kan een inspiratiebron zijn voor je eigen data-analyse.

5.6 Interventies op niveau 1, 2 en 3

In deze paragraaf staan interventies beschreven die op elk niveau inzetbaar zijn. Het betreffen voorbeelden en suggesties en is niet bedoeld als compleet overzicht.

Interventies op niveau 1

Interventies op dit niveau zijn toereikend voor 80% van de leerlingpopulatie. Hierbij kun je denken aan schoolbrede interventies op het gebied van urgentiebesef, pedagogisch klimaat en programma's voor sociaal emotionele ontwikkeling, welzijn en veiligheid. Leerlingen die in dit niveau vallen zijn 95% of meer van de tijd aanwezig. Afhankelijk van de context van de school kan met het SAT worden bekeken wat er al gedaan wordt, wat er nog nodig is en hoe de interventies met elkaar samenhangen. Hieronder een aantal ideeën voor interventies:

- **Urgentiebesef**

Iedereen in de school biedt dezelfde ondersteuning aan alle leerlingen in alle omstandigheden. Het urgentiebesef t.a.v. schoolaanwezigheid is bij alle medewerkers aanwezig (zie hoofdstuk 4.1).

- **Pedagogisch klimaat**

Een goed pedagogisch klimaat vormt de basis voor het welbevinden van de leerling op school en in de klas. Het persoonlijk begroeten van leerlingen bij aanvang van de school, het organiseren van een check in en check out moment voor groepen leerlingen, een duidelijk 'te laat' protocol, zijn voorbeelden die kunnen bijdragen aan een positief pedagogisch klimaat. Zie voor meer ideeën in dit [artikel op Onderwijskennis.nl](#).

- **Programma's sociaal emotionele ontwikkeling, welzijn, veiligheid**

Interventies op niveau 1 kunnen ook programma's op het gebied van sociaal emotionele ontwikkeling, welzijn en veiligheid zijn. Op [de website welzijn-jeugd](#) van het Trimbos-instituut vind je het meest complete overzicht van diverse preventieve interventies voor zowel het primair-, voortgezet- als middelbaar beroepsonderwijs.

Interventies op niveau 2

Interventies op dit niveau zijn voor 15% van de leerlingpopulatie nodig en zijn individueel of groepsgericht. Leerlingen die in dit niveau vallen zijn tussen de 90-95% van de tijd aanwezig. Voor leerlingen die binnen niveau 2 vallen zijn aanvullende interventies nodig. Leerlingen met ontluikend verzuim vragen soms wel en soms niet om specifieke interventies. Hoe hoger in de piramide hoe meer sprake van verzuim. Het gaat hierbij om individuele jongeren gaan of om groepen. Denk aan een specifieke klas of groepje leerlingen met eenzelfde type ondersteuningsvraag.

- **Groepsgerichte en schoolbrede interventies**
Wanneer een aanzienlijk deel van je leerlingpopulatie binnen niveau 2 valt, kijk dan met een kritische blik welke ondersteuning op niveau 1 en 2 geboden wordt en versterk deze waar mogelijk. Door het pedagogisch klimaat (niveau en de ondersteuningsstructuur (niveau 2)) te versterken, voorkom je voor veel leerlingen dat zij binnen niveau 3 gaan vallen. Versterk dus het pedagogisch klimaat en neem de ondersteuningsstructuur kritisch onder de loep (zie hoofdstuk 4.5). Wanneer uit de analyse blijkt dat het om een specifieke groep of klas met leerlingen gaat, onderzoek dan welke interventies passend zijn voor de hele groep. In dit artikel van Onderwijskennis.nl vind je suggesties hoe dit aan te pakken.

- **Individueel gerichte interventies**

Onderzoek met ouders en leerling waarom het niet lukt om naar school te komen. Bepaal daarna samen welke ondersteuning nodig is. Wanneer leerlingen binnen de criteria van niveau 2 vallen, maar 'nog' geen behoefte hebben aan extra interventie, plaats deze dan op een monitorlijst. Gebruik de beschikbare tijd voor leerlingen binnen niveau 2 die wel behoefte hebben aan aanvullende interventies. Afhankelijk van de oorzaken van het verzuim variëren de benodigde interventies. Sommigen leerlingen of groepen worden ook in het ondersteuningsteam besproken. Werk slim en efficiënt door de besprekingen van het SAT en het ondersteuningsteam te combineren. Overleg niet meer, maar anders. Zet het onderwijsperspectiefplan (OPP) op gestructureerde wijze in.

Sinds de invoering van passend onderwijs wordt met onderwijsperspectiefplannen gewerkt. Onlangs is de handreiking Onderwijsperspectiefplan (OPP) verschenen. Hierin wordt een OPP omschreven als een middel om planmatig, sturend en doelgericht te werken in de onderwijscontext bij leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben. Dit biedt de mogelijkheid om met de leerling en de ouders in gesprek te gaan over de situatie. Herkennen zij het beeld? Kunnen we het verklaren en begrijpen? Wat betekent het voor de doelen en het handelen?

Interventies op niveau 3

Interventies op dit niveau zijn voor 5% van de leerlingpopulatie noodzakelijk en veelal individueel gericht. Leerlingen in dit niveau zijn minder dan 90% van de tijd aanwezig. De interventies op niveau 3 zijn individueel gericht en vaak intensief van aard. Voor leerlingen binnen niveau 2 of 3 is het zinnig om de aanwezigheidsgegevens naast andere gegevensbronnen te leggen. Denk hierbij aan gedragsgegevens, cijfers, observatiegegevens, lesverwijderingen, et cetera.

Bij alle acties in deze laag is het belangrijk om intensief samen te werken met ouders, leerling en eventueel bij de leerling betrokken hulpverleners. Kijk op schoolniveau hoe de samenwerking met externe netwerkpartners zo optimaal mogelijk kan zijn en versterk deze. Pas maatwerk toe waar dat nodig is. Kijk op [deze themapagina](#) van het Steunpunt Passend Onderwijs voor meer informatie over de maatwerk mogelijkheden.

5.7 Communicatie

Dit onderdeel van data-geïnformeerd werken lijkt eenvoudig, maar krijgt vaak te weinig aandacht. Bedenk in het SAT hoe data en de daaraan verbonden resultaten teruggekoppeld worden naar leerlingen, ouders, leraren, schoolleiding en netwerkpartners. Deel data anoniem en houd daarbij de bedoeling 'voor elke leerling de juiste en passende plek vinden en/of creëren om tot ontwikkeling te komen' scherp in de gaten. Deel geen onnodige en overbodige data.

Op het INSA-congres in 2022 maakte Malin Grendell in haar keynote onderscheid tussen vier groepen voor wie het delen van aanwezigheidsdata van belang is. Wij hebben daar nog een vijfde (netwerkpartners) aan toegevoegd.

1. Leerlingen

Visualiseren van de aanwezigheid en het bespreken daarvan kunnen de motivatie van de leerling bevorderen om naar school te gaan. Gezien en gehoord worden als mens is daarbij belangrijk. Wat is daarvoor de beste vorm? Welke rol speelt de groepsleerkracht of mentor hierin? Sommige scholen kiezen ervoor de aanwezigheid in het rapport op te nemen.

2. Ouders

Ga met ouders en leerling in gesprek over het missen van lestijd. Wat is hiervan de oorzaak? Wat kan school doen om te ondersteunen? De toolkit van project Buitenkans bevat tips over de communicatie met ouders. Denk ook aan de rol van nieuwsbrieven en communicatie via de website.

3. Leraren

Goed registreren begint bij de leraar. Dit kost tijd en moeite. Start elk nieuw schooljaar met voorlichting over het belang van registreren. Denk ook goed na over de terugkoppeling van de verzamelde data. Wat zie je? Welke interventies zet je in en wat levert het op? Deze aanpak werkt. Niets is zo frustrerend als iets 'in moeten vullen' maar vervolgens niet op de hoogte te zijn van de ontwikkelingen.

4. Schoolleiding

Besprek als SAT regelmatig de data met de schoolleiding. Wat zeggen de cijfers? Wat is er nodig binnen om eventuele interventies in te zetten.

5. Netwerkpartners

Aanwezigheidsdata zeggen iets over de ondersteuning die jouw school aan leerlingen biedt. Analyseer de data. Wat betekent dat voor je aanbod? Welke hulp en ondersteuning is nodig van netwerkpartners? Wat hebben zij daarin te bieden?

6. AAN DE SLAG

In voorgaande hoofdstukken zijn alle voorwaarden omschreven om met schoolaanwezigheid aan de slag te gaan. Je hebt handvatten en tools gekregen om schoolaanwezigheid op jouw school op de kaart te zetten.

1. Stel het SAT samen;
2. Bepaal aan de hand van de checklist waar de school staat (zie bijlage 1);
3. Stel een Plan van Aanpak op (zie bijlage 2).

Sommige teams zullen eerst randvoorwaardelijk bezig zijn, voordat ze met de daadwerkelijke cijfers en de piramide aan de slag gaan. Dat is niet erg. Het op orde brengen van de basisadministratie, het opnieuw tegen het licht houden van rollen en verantwoordelijkheden en het kweken van urgentiebesef is in sommige situaties al een jaarvullend doel. Bepaal als SAT een eigen tempo: hoe steviger de basis, hoe succesvoller de implementatie.

Stap in de lift en ga het avontuur aan

Stel je voor, je hebt een leerling in de klas, waarbij het niet zo lekker gaat. Hij is steeds minder vaak aanwezig.

Je gaat als leraar met de leerling in gesprek. Na een aantal gesprekken kom je tot de conclusie dat deze situatie om meer expertise en ondersteuning vraagt. Je zet de leerling in de lift naar de eerste verdieping. Hij komt terecht bij de teamleider en het ondersteunings-team van de school. Zij gaan gemotiveerd en vol goede bedoelingen met de leerling aan de slag. Uiteindelijk komen ze tot de conclusie dat er meer expertise nodig is.

De leerling wordt opnieuw in de lift gezet, maar nu naar de tweede verdieping. Externe experts als jeugdarts, samenwerkingsverband en leerplicht maken nieuwe plannen. Ondertussen komt de leerling niet meer op school en zit thuis.

Wat vaak ontbreekt is de verbinding tussen de verschillende verdiepingen. Weet de leraar wat er op de eerste of tweede verdieping gebeurt? Heeft hij/zij nog contact met zijn/haar leerling? Gaat de leraar mee de lift in, of nemen de professionals op de andere verdiepingen de lift naar beneden?

Deze metafoor illustreert hoe het er vaak, met overigens alle goede intenties van iedereen, op een school aan toe gaat. Deze publicatie bevat handvatten om door middel van een focus op schoolaanwezigheid de begane grond een steviger fundament te geven. Hoe ziet jouw lift eruit? Welke verdiepingen zijn er? Hoe zijn die met elkaar verbonden? Wat betekent dit voor de leerling en de leraar? Hoe zorgen we ervoor dat de leerling niet zo vaak de lift hoeft te nemen?

Veel inspiratie bij 'het aan de slag gaan met schoolaanwezigheid' op **jouw** school met **jouw** populatie. Deze publicatie heeft niet de intentie volledig te zijn. Mooie voorbeelden die je vanuit de praktijk of wetenschap wilt delen kun je sturen naar irmadewit@vo-raad.nl.

7. BRONVERMELDING

Voor de uitgebreide bronvermelding van de publicatie 'Aan de slag met schoolaanwezigheid' verwijzen we je naar [deze webpagina](#) op de website van het Steunpunt Passend Onderwijs.

BIJLAGE 1 | Checklist 'Aan de slag met schoolaanwezigheid'

Het doel van deze checklist is jouw school te helpen bij het in kaart brengen van sterke- en werkpunten bij het implementeren van schoolaanwezigheidsbeleid. De checklist is opgebouwd rond een aantal onderwerpen die succesvol, c.q. voordelig zijn bij implementatie, te weten: urgentiebesef, betrokkenheid op alle lagen van de school, SAT, faciliteren van medewerkers, ondersteuningsstructuur in de school en data-geïnformeerd werken.

Voor scholen is deze checklist een hulpmiddel om een verdiepingsslag te maken en beleid en acties ten aanzien van schoolaanwezigheidsbeleid uit te zetten. Om tot een goede analyse te komen zijn de volgende stappen van belang:

Stap 1 Invullen checklist 'kwaliteitscriteria' per onderwerp

Met de checklist wordt vastgesteld in hoeverre een onderwerp volgens de betrokkenen aandacht vraagt. Door middel van drie categorieën 'BEHOEFT AANDACHT', 'BEHOEFT ENIGE AANDACHT' en 'IS OP ORDE' breng je als school je sterke- en werkpunten met betrekking tot schoolaanwezigheidsbeleid in beeld. Door het invullen van de checklist krijgt het SAT een beeld van de punten waarop een kwaliteitsverbetering zich het beste kan richten.

Stap 2 In gesprek

Het invullen kan per SAT en per situatie verschillen. Misschien geef je er de voorkeur aan om de checklist vooraf door iemand in te laten vullen en dit resultaat als input te gebruiken voor het gezamenlijke gesprek.

Je kunt er ook voor kiezen om alle SAT-leden de lijst afzonderlijk te laten invullen en dan het gesprek aan te gaan. Het gaat er in ieder geval om dat binnen het SAT het gesprek gevoerd wordt over de prioriteiten die leiden tot verbetering.

Stap 3 Doelen bepalen

Bepaal als SAT aan welke doelen je het komende jaar gaat werken. Sommige teams zullen eerst randvoorwaardelijk bezig zijn, voordat ze met de daadwerkelijke cijfers en de piramide aan de slag gaan. Dat is niet erg. Het op orde brengen van de basisadministratie, het opnieuw tegen het licht houden van rollen en verantwoordelijkheden en het kweken van urgentiebesef is in sommige situaties al een jaarvullend doel. Bepaal als SAT een eigen tempo: hoe steviger de basis, hoe succesvoller de implementatie.

Stap 4 Stel een Plan van Aanpak op

Je kunt hierbij gebruik maken van het format uit bijlage 2.

Checklist 'Aan de slag met schoolaanwezigheid'

Urgentiebesef	
	Iedereen in de school kent en erkent de preventieve werking van een focus op schoolaanwezigheid.
	Aandacht voor schoolaanwezigheid heeft een plek bij de start van het schooljaar (zowel voor ouders, leerlingen als leraren).
	Er is een plan hoe ouders, leerlingen en netwerkpartners betrokken worden bij de implementatie.
Betrokkenheid op alle lagen van de school	
	Alle medewerkers van de school zijn betrokken bij de implementatie van schoolaanwezigheidsbeleid.
	Schoolaanwezigheidsbeleid is opgenomen in het beleid en visie van de school.
SAT	
Samenstelling SAT	In het SAT-team is de volgende kennis aanwezig: <ul style="list-style-type: none"> • Kennis van de functie van gedrag; • Expertise in begeleiding van schoolontwikkelingsprocessen; • Kennis van patronen in aanwezigheidsdata; • Kennis van de gang van zaken in de school m.b.t. verschillende afdelingen; • Kennis over verzamelen en analyseren van data; • Kennis over de administratie van aanwezigheid.
Inzet netwerkpartners	Het is duidelijk hoe, wanneer en op welke manier netwerkpartners bij het SAT betrokken worden.
Professionalisering	Alle SAT-leden zijn geschoold en beschikken over de meest recente kennis.
Faciliteren van medewerkers	
Tijd	Leden van het SAT en mentoren worden gefaciliteerd in tijd om nieuwe vaardigheden aan te leren, plannen te bedenken en uit te voeren.
Deskundigheidsbevordering	Alle professionals in de school kennen de basis van het MD-MTSS raamwerk (piramide) en kunnen bewust interventies op niveau 1 toepassen.
Coach	Er is een coach met kennis over schoolaanwezigheid en procesbegeleiding.
Gespreksvaardigheden	Leraren beschikken over vaardigheden om gesprekken over verzuim te voeren (Niet praten uit controle maar uit bezorgdheid).

	Behoeft aandacht	Behoeft enige aandacht	Is op orde

Ondersteuningsstructuur in de school	
	De ondersteuningsstructuur is goed in beeld.
	Er wordt snel en adequaat gesignaleerd, gehandeld en opgeschaald.
	Er wordt middels de PDCA cyclus gewerkt.
	Alle rollen, taken en verantwoordelijkheden variërend van het registreren van verzuim tot hierop handelen zijn duidelijk en liggen vast.
	Het SAT is zoveel mogelijk ingebed in de ondersteuningsstructuur van de school en opereert niet als een losse entiteit.
Data-geïnformeerd werken	
Data verzamelen	Er is zicht op de instrumenten die binnen de school beschikbaar zijn om een data-analyse t.a.v. schoolaanwezigheid te maken.
	Er is zicht op de informatiebronnen (kwalitatief en kwantitatief) die beschikbaar zijn om schoolaanwezigheid in kaart te brengen.
Betrouwbaarheid en volledigheid	De data die wij hebben zijn volledig. Het is helder wat verschillende categorieën betekenen en iedereen registreert op uniforme wijze.
	De data geven een volledig beeld van de aanwezigheid van al onze leerlingen.
	Er wordt gewerkt met een verzuim/schoolaanwezigheidsprotocol.
Passend doel	Het is helder met welk doel aanwezigheidsgegevens verzameld worden.
	De doelen staan in een Plan van Aanpak omschreven.
Registreren	Er bestaan afspraken over wie wanneer de gegevens registreert en bijeen brengt uit de verschillende bronnen.
Analysen van de data	In de school is een data-specialist beschikbaar die de gegevens uit het systeem haalt en een overzicht maakt waar verschillende analyses op gebaseerd worden.
	In de school bestaan afspraken over wie de beschikbare data interpreteert. Denk hierbij bijv. aan het SAT
	Aanwezigheidsgegevens, trends en patronen worden geanalyseerd.
Interventies op niveau 1,2,3	Gegevens over aanwezigheid worden gebruikt om interventies te ontwikkelen en in te zetten.
	Het effect van de interventies wordt gemonitord.
Communicatie	Er zijn afspraken over het terugkoppelen van data aan leerlingen.
	Er zijn afspraken over het terugkoppelen van data aan ouders.
	Er zijn afspraken over het terugkoppelen van data aan leraren.
	Er zijn afspraken over het terugkoppelen van data aan de schoolleiding.

	Behoeft aandacht	Behoeft enige aandacht	Is op orde

Aan de slag	
Planmatig werken	Er is een recent (niet ouder dan een jaar) Plan van Aanpak met duidelijke doelen. Het SAT komt regelmatig bij elkaar (lieft 1 keer per maand).
Handelingsgericht	Binnen de school is het zo ingericht dat de aanwezigheidsdata geanalyseerd en geïnterpreteerd kan worden. Er wordt hierbij handelingsgericht gewerkt.

	Behoeft aandacht	Behoeft enige aandacht	Is op orde

BIJLAGE 2 | Plan van Aanpak schoolaanwezigheidsteam (SAT)

PLAN VAN AANPAK

Missie en visie m.b.t. schoolaanwezigheid

1. *Bv. op Urgentiebesef*

2. *Bv. op Betrokkenheid op alle lagen van de school*

3. *Bv. op SAT*

4. *Bv. op Data-geïnformeerd werken*

5.

6.

Onderstaand schema vul je per jaardoel in.

Jaardoel 1 Wat wil je bereiken? SMART-formulering Meet- en merkbaar	Periodedoel Met behulp van welke subdoelen wil je het jaardoel behalen?	Periode In welke onderwijs- periode wordt aan het doel gewerkt	Wie? Eigenaar/ uitvoerder en betrokkenen	Inzet In uren/FTE In EURO	Evaluatie Hoe en wanneer wordt evaluatie uitgevoerd en door wie	Waardering voortgang (na iedere onderwijs- periode)

Jaardoel 1 Periode 1	Doel	Wie	Evaluatie
----------------------	------	-----	-----------

Datum			
Week 1			
Week 2			
Week 3			
Week 4			
Week 5			
Week 6			
Week 7			
Week 8			

Jaardoel 1 Periode 2	Doel	Wie	Evaluatie
----------------------	------	-----	-----------

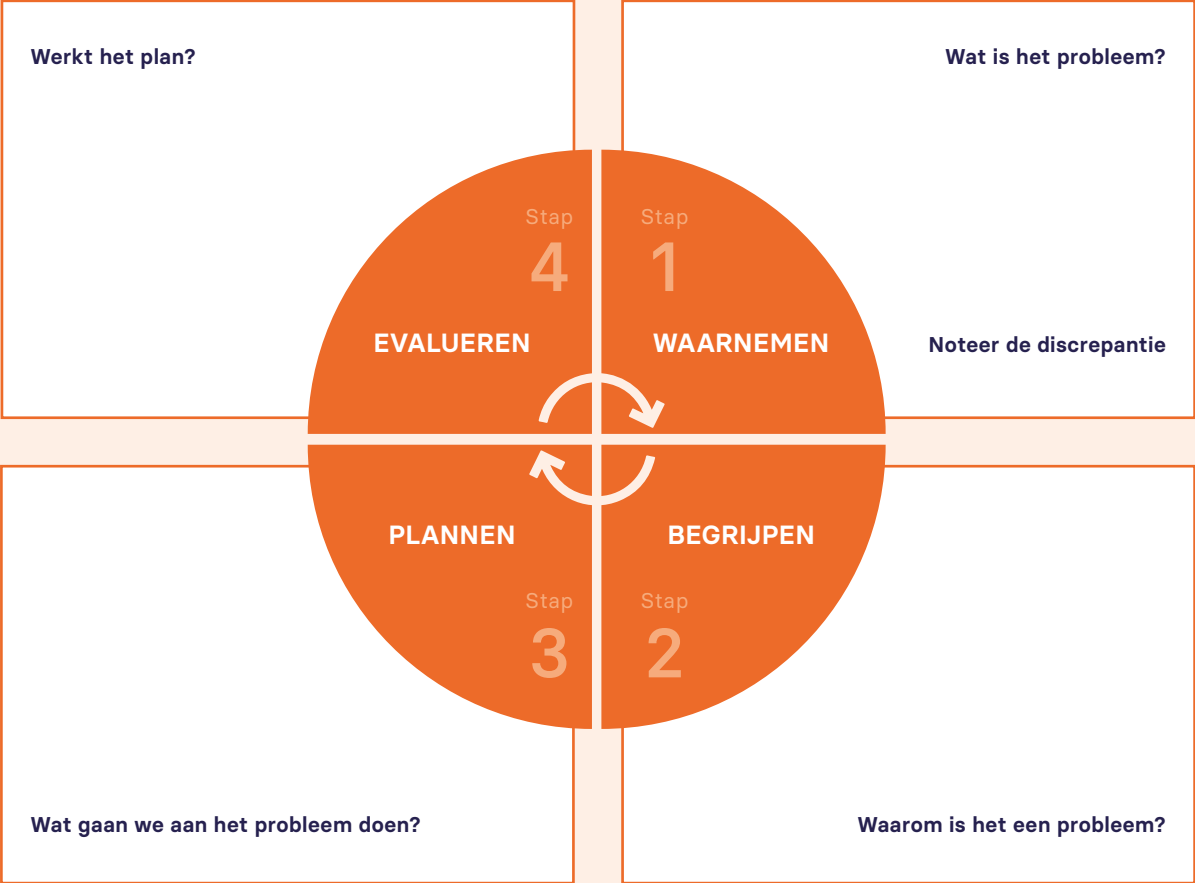
Datum			
Week 1			
Week 2			
Week 3			
Week 4			
Week 5			
Week 6			
Week 7			
Week 8			

Jaardoel 1 Periode 3	Doel	Wie	Evaluatie
Datum			
Week 1			
Week 2			
Week 3			
Week 4			
Week 5			
Week 6			
Week 7			
Week 8			

Jaardoel 1 Periode 4	Doel	Wie	Evaluatie
Datum			
Week 1			
Week 2			
Week 3			
Week 4			
Week 5			
Week 6			
Week 7			
Week 8			

Jaardoel 2 Periode 1	Doel	Wie	Evaluatie
Datum			
Week 1			
Week 2			
Week 3			
Week 4			
Week 5			
Week 6			
Week 7			
Week 8			

BIJLAGE 3 | Voorbeeld van een diepere analyse

Stap 1 Waarnemen | Wat is het probleem? Noteer de discrepantie

Beschrijf het probleem door het verschil tussen je verwachtingen en de daadwerkelijke percentages van je aanwezigheidspiramide te omschrijven.

Voorbeeld van waarnemen vanuit algemene aanwezigheidsdata (piramide)

1. Wij verwachten dat tenminste 80% van onze leerlingen in niveau 1 van de piramide valt.
2. Op onze school valt 50% van de leerlingen in niveau 1. Er is een discrepantie van 30% tussen de gewenste en de daadwerkelijke situatie. Er is sprake van een niveau 1 probleem.

Stap 2 Begrijpen | Waarom is het een probleem?

Het SAT bespreekt a.d.h.v. alle beschikbare kwalitatieve en kwantitatieve data waarom minder dan 80% van de leerlingen binnen niveau 1 valt en vormt hier hypothesen over. Het afnemen van interviews en/of vragenlijsten kan ook behulpzaam zijn om je hypothesen scherper en nauwkeuriger te krijgen.

Voorbeeld hypothesen

1. Vooral de groep leerlingen uit leerjaar 3 zijn minder dan 95% van de lestijd aanwezig op school. Veel leerlingen zijn het laatste uur van de dag niet aanwezig. Zij geven aan dat op dat tijdstip hun bijbaan begint.
2. Veel leraren maken zich niet druk over de afwezigheid van leerlingen en missen hen niet.

Stap 3 Plannen | Wat gaan we aan het probleem doen?

Stel een plan op.

Voorbeeld planning en taakverdeling

1. Binnen twee weken worden de data en mogelijke oplossingen met de teamleiders van leerjaar 3 besproken. I.s.m. het SAT wordt besloten welke oplossing het meest passend lijkt.
2. Binnen drie weken bedenken leden van het SAT een plan om meer urgentiebesef bij leraren te kweken.

Bepaal als SAT een haalbaar en realistisch doel. Beslis hoe je dit doel gaat monitoren en neem dit in het Plan van Aanpak op.

Voorbeeld doelbepaling

Het aantal jongeren dat tussen de 95 en 100% aanwezig is op school is voor 31 juli van dit schooljaar teruggebracht naar 65%. Dit is ons jaardoel. Maandelijks kijken we naar de data om te bepalen of er door inzet van toegepaste interventies sprake van progressie is.

Stap 4 Evalueren | Werkt het plan?

Is er progressie in het aantal leerlingen dat nu tussen de 90 en 95% naar school komt?

Zo ja, ga dan door met de ingezette interventies.

Zo nee, overweeg dan een andere aanpak en pas je plan aan.

Colofon

Tekst: Irma de Wit, Steunpunt Passend Onderwijs

Vormgeving: Buro IK

Fotografie: Ewouter Blokland, Petja Buitendijk, Josje Dekens en Inge Pont

Druk: Drukproef

Januari 2024

Steunpunt
Passend Onderwijs

Een initiatief van de PO-Raad en de VO-raad